

Toen Johan Maurits graaf van Nassau in 1679 overleed was zijn Haagse woning, het huidige Maurits-huis, belast met een hypotheek van 130.000 gulden. Een goed financier was Johan Maurits niet geweest, een groot bouwheer wel.

De laatste jaren van zijn leven maakte de graaf nauwelijks gebruik van zijn Haagse stadspaleisje. Officieel woonde hij al vanaf 1647 als stadhouder van Kleef in Duitsland; zijn Haagse verblijf gebruikte hij hoofdzakelijk als hij voor diplomatieke missies in de hofstad was.

Het Maurits-huis is in 1644 na ongeveer tien jaar bouwtijd opleverd. Om verschillende redenen had de bouw, waarvoor in 1634 al de eerste voorbereidingen waren getroffen, zo lang geduurd. Ten eerste vertrok Johan Maurits in 1636 als gouverneur-generaal voor zevenhalf jaar naar Brazilië. Een noodzaak om het huis snel te voltooien was er dus niet. Ten tweede lag er op de plaats waar het huis moest komen een brug. Van de autoriteiten mocht deze niet worden afgebroken voordat een nieuwe brug met toegangspoort (de huidige Grenadierspoort) gereed was. En ten derde was het niet zo maar een huis dat hier werd gebouwd: het was een ontwerp van Jacob van Campen, de grootste kenner van de renaissance bouwkunst in Nederland. De uitvoering van het ontwerp liet Van Campen over aan Pieter Post. In 1652 maakte

Het exotisch interieur van een stadspaleisje

Post een serie plattegronden, doorsneden en opstanden van het Maurits-huis.

Fresco's

Na zijn terugkomst uit Brazilië in 1644 hield Johan Maurits zich bezig met de afwerking en de inrichting van zijn huis. Uit het tropische land had hij een schat aan kostbaarheden en exotische objecten meegenomen. De bijzondere houtsoorten die hij al eerder naar Nederland had verstuurd waren door de bouwers onder meer in de trappen verwerkt. Een 17de eeuwse bezoeker van Johan Maurits' woning, een zekere De Hennin, was zo onder de indruk dat hij de wonderlijke zaken die hij zag beschreef. We maken aan de hand van zijn relaas en tekeningen van Pieter Post een vluchtige wandeling door de vertrekken van de ex-koloniaal.

De wanden van de vestibule en die langs de trappen naar de eerste verdieping waren voorzien van fresco's met veel Bra-

ziliaanse onderwerpen, zoals negerslaven, Indiaanse kannibalen, tropische landschappen en inheemse dorpen. Voorts waren enkele vulkanen (de Etna, de Vesuvius) en Europese steden als Parijs en Rome uitgebeeld. In de grote zaal aan de achterzijde had Johan Maurits portretten van zijn familieleden en van de hertogen en graven van Gelder gehangen. Het goudleerbehang en de stoffen in deze zaal waren in de kleur rood.

De hal op de eerste verdieping stond in het teken van de heersers over Europa: portretten van vorsten en vorstinnen uit de klassieke oudheid hingen tegenover de 17de eeuwse heersers. De vertrekken ter linkerzijde op deze verdieping waren de persoonlijke vertrekken van Johan Maurits. Het middelste vertrek was zijn slaapkamer. In een nis stond een borstbeeld van de Grote Keurvorst van Brandenburg, zijn werkgever in Duitsland. De voorkamer zal een soort

DE LIJST

Een driewekelijkse rubriek over Haagse gebouwen op de rijksmonumentenlijst door Evelyn de Regt

● Foto boven: Johan Maurits graaf van Nassau Siegen (1604-1679).

● Foto rechts: Een Braziliaanse vrouw van de Tarairiu-stam (kannibalen), geschilderd door Albert Eckhout voor Johan Maurits. Dit schilderij was waarschijnlijk een van de voorbeelden voor de exotische fresco's in de vestibule.

werkkamer zijn geweest. Het houtsnijwerk was hier verguld en de betimmeringen en schilderijen stonden alle in het teken van de heldhaftige strijd van het Nederlandse volk tegen de Spaanse onderdrukker. In de linker achterkamer, het kabinet, kon Johan Maurits nog meer inspiratie opdoen:

hier hingen in totaal 94 in een betimmering gevatte portretjes van 'uisteeckende personages, soo mans als vrouwen'.

Het meest bijzondere vertrek was de grote achterzaal. In deze zaal, verlicht door drie vensters en een lichtkoepeltje, overheersten de kleuren wit en

goud. Waarschijnlijk stonden hier veel van Johan Maurits' Braziliaanse kostbaarheden uitgestald. Als we de geheel in vervoering geraakte De Hennin moeten geloven, bezat Johan Maurits zelfs een opgezette rhinoceros en een opgezet olifantje. Verder zag hij huiden, Indiaanse wapens en gebruiks-

voorwerpen, vele opgezette vogels, schelpen, koralen, edelstenen, ertsen, geneeskundige kruiden enzovoorts. Tevens zullen hier de schilderijen en tekeningen te zien zijn geweest van Frans Post en Albert Eckhout, twee kunstenaars die in opdracht van Johan Maurits het Braziliaanse landschap en de inheemse bevolking hadden vastgelegd. Tijdens zijn leven schonk Johan Maurits zijn Braziliaanse collectie grotendeels aan Europese vorsten. Na zijn dood ging de boedel van zijn Haagse huis naar zijn erfgenaam: Wilhelm Moritz van Nassau. Diens kasteel in Siegen zou net als het Maurits-huis volledig uitbranden. Zodoende is er in Nederland nauwelijks meer iets te vinden van de fantastische Braziliaanse collectie.

Door de brand van het Maurits-huis (eerder beschreven in deze rubriek van 3 november) ging de structuur en de doorzichte vormgeving van het woonhuis gelukkig niet verloren. De verhoudingen, zowel van de gevel als van de vertrekken, zijn zeer harmonieus. Hoogte, breedte en diepte zijn zorgvuldig gekozen; de plattegrond is symmetrisch. Zowel de aanblik als een wandeling door het voormalige woonhuis van de graaf is een prettige ervaring.

Na de brand van het Maurits-huis werd een loterij georganiseerd om de herbouw te kunnen financieren. Deze leverde minder op dan men had gehoopt, maar toch stond er in 1720 een nieuw Maurits-huis. Begin negentiende eeuw huisvestte men er korte tijd de Koninklijke Bibliotheek. In 1822 werd de bijzondere grafelijke woning een museum. Het zou uitgroeien tot een van de meest bezochte van Nederland.